

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۶/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۸/۲۲

تحلیل جایگاه شاخص‌های توسعه راهبرد شهری (CDS) در شهر ایلام^۱

پاکزاد آزادخانی^۲، حمزه محمدیان*^۳، یونس آزادی^۴

چکیده

افزایش جمعیت، گسترش شهرنشینی در سال‌های اخیر توجه به برنامه‌ریزی و مدیریت شهری را افزایش داده است. تدوین برنامه‌های چشم‌انداز و توسعه از راهکارهایی است که مسئولان شهری به منظور پیش‌گیری از مشکلات احتمالی در مدیریت شهری از آنها استفاده می‌کنند. استراتژی توسعه شهری رویکردی راهبردی است که هم‌اکنون در بسیاری از کشورهای در حال توسعه با استقبال مواجه شده است. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف تحلیل جایگاه شاخص‌های توسعه شهری در شهر ایلام به نگارش درآمده است. روش انجام این پژوهش توصیفی^۵ تحلیل (پیمایشی) است. جامعه آماری آن را کارشناسان مدیریت شهری و شهروندان شهر ایلام تشکیل می‌دهد که تعداد ۸۰ نفر از کارشناسان به روش در دسترس و ۳۸۴ نفر از شهروندان به صورت تصادفی ساده انتخاب و بین آنها پرسشنامه توزیع شد. پرسشنامه پژوهش محقق ساخته است که روایی آن توسط اساتید مورد تایید و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۱۴ محاسبه و مورد تایید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل عاملی تأییدی (تأیید مدل متغیر پژوهش)، دو جمله‌ای، کروسکال‌والیس و فریدمن انجام شد. نتایج حاکی از آن داشت که وضعیت شاخص‌های توسعه شهری در شهر ایلام از نظر کارشناسان با میانگین (۲/۷۵۴) و شهروندان با میانگین (۲/۴۴۸) نامطلوب است. همچنین نظرات هر دو جامعه آماری در مورد اهمیت استراتژی‌های توسعه شهری به جز مورد بانکی بودن با رویکرد فناوری متفاوت است. مهم‌ترین استراتژی توسعه شهری در شهر ایلام از دیدگاه هر دو جامعه آماری بانکی بودن با رویکرد فناوری با میانگین رتبه (۲/۵۷۱) می‌باشد.

واژگان کلیدی: برنامه‌ریزی راهبردی، استراتژی توسعه شهری، شاخص‌های CDS، شهر ایلام.

^۱. این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان تحلیل جایگاه شاخص‌های توسعه راهبرد شهری (CDS) در شهر ایلام با راهنمایی دکتر پاکزاد آزادخانی و مشاوره دکتر یونس آزادی می‌باشد.

^۲. استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه باختر ایلام. Email: pakzad540azad@gmail.com

^۳. نویسنده مسئول، کارشناس ارشد، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه باختر ایلام. Email: hami_alone62@yahoo.com

^۴. مدرس دانشگاه باختر ایلام. Email: y_azadi@ymail.com

مقدمه

راهبرد توسعه شهر فرآیند آماده‌سازی تحقق چشم‌انداز بلندمدت شهر از طریق تهیه برنامه‌های عملی کوتاه‌مدت و میان‌مدت برای توسعه پایدار شهر که بر مشارکت فراگیر شهروندان، رشد عادلانه، تعادل زیست‌محیطی و تقویت رقابت اقتصادی شهر تأکید دارد (صرافی و دیگران، ۱۳۸۸: ۶۸). فرآیند تهیه برنامه‌های اجرایی^۱ مبتنی بر چشم‌انداز بلندمدت شهر^۲ به منظور رسیدن به رشد متعادل، پایداری و بهبود کیفیت زندگی در شهرها؛ به محصول این فرآیند CDS اطلاق می‌شود (مهندسان مشاور طرح محیط پایدار، ۱۳۸۷).

شهر ایلام از جمله شهرهایی است که طرح‌های هادی، جامع و تفصیلی برای آن تهیه شده است، اما هیچ یک از این طرح‌ها نتوانسته است مشکلات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و... شهر را به طور بهینه پاسخگو باشد. این شهر با جمعیت ۱۹۹۸۶۱ نفر در سال ۱۳۹۵، به عنوان پرجمعیت‌ترین شهر استان شناخته شده که روز به روز جمعیت آن به دلیل مهاجرت روستاییان به آن رو به افزایش است. این امر شرایط زندگی شهروندان را در شهر ایلام با اختلال مواجه ساخته است. به گونه‌ای که تمام شهروندان این شهر از امکانات، خدمات و فرصت‌های موجود به طور یکسانی برخوردار نیستند. همچنین به علت ماهیت خدماتی بودن شهر زمینه‌های اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری در آن بسیار اندک است. یکی دیگر از مشکلات شهر ایلام عدم دسترسی به منابع پایدار مالی به منظور توسعه پایدار شهر و مدیریت هزینه و درآمد است. منابع درآمدی سیستم مدیریت شهری شهر ایلام از طریق پرداخت عوارض ساخت و ساز، جریمه، کمک‌های دولت و دیگر منابع ناپایدار است و کمتر از طریق سهمیه بودجه، تلاش نمایندگان و منابع پایدار صورت می‌گیرد. همچنین این شهر هنوز با مشکلات فرهنگی قومی و قبیله‌گرایی درگیر است و متأسفانه اداره امور شهر

^۱ . Action Plan

^۲ . Vision

توسط نخبگان و مشارکت عمومی صورت نمی‌گیرد. بنابراین داشتن نگاه راهبردی در خصوص مشارکت، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و بهره‌گیری از فرصت‌های توسعه شهری برای شهرها امری حیاتی است. بر این اساس این پژوهش به دنبال بررسی و تحلیل شاخص‌های توسعه راهبردی (CDS) در شهر ایلام است و سوال‌هایی که در اینجا مطرح است این است که در برنامه‌ریزی توسعه شهر ایلام تا چه حد شاخص‌های توسعه راهبردی (CDS) مورد توجه قرار گرفته است؟ شاخص‌های توسعه راهبردی (قابل زندگی بودن، رقابتی بودن، قابل بانکی بودن و حاکمیت خوب شهری) شهر ایلام در چه وضعیتی قرار دارند؟ آیا بین نظرات گروه‌های شهری در رابطه با شاخص‌های توسعه راهبردی شهری در شهر ایلام تفاوت معناداری وجود دارد؟ و مهمترین استراتژی توسعه راهبردی شهر ایلام کدام است؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مدیریت شهری

مدیریت شهری یک مفهوم پیچیده و دینامیک و پیوسته با موضوعات دیگر می‌باشد. پوگ^۱ می‌گوید: مدیریت توسعه شهر برای پایداری، دامنه‌ای از الگوهای رشد و تغییراتی است که از نظر محیطی - اقتصادی و اجتماعی باید بهتر از الگوهای جایگزین باشند (Pugh, 2002). ویلیس^۲ در مقابل معتقد است که مدیریت مناطق شهری برای توسعه پایدار نیاز به شناسایی سنت‌های محلی، پذیرش و ایجاد ارزش‌های فرهنگی محلی دارد (Willis, 2001). هدف مدیریت شهری رسیدن به توسعه پایدار شهری با هدف‌گیری دامنه وسیعی از بخش‌های فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و با ابعاد متفاوت سازمانی است. بنابراین مدیریت شهری را باید به عنوان یک موضوع پیچیده و چندبعدی در نظر بگیریم (wong et al, 2006: 647). استرن^۳ با

^۱ . pugh

^۲ . willis

^۳ . stren

انتقاد از رویکرد بخشی در مدیریت شهری می‌گوید: رویکرد بخشی پذیرفته شده توسط برنامه مدیریت شهری^۱ سازمان ملل، به دلیل افزایش پیچیدگی رشد شهری نارسایی‌های زیادی دارد و ابهامات زیادی را در زمینه مفهوم کلی مدیریت شهری باقی می‌گذارد. او از یک رویکرد درون‌بخشی دفاع کرده و به طور مفهومی، مفهوم مدیریت شهری را تغییر داد (Stern, 1993).

استراتژی توسعه شهر

برنامه ریزی استراتژیک در دهه ۱۹۶۰ ابتدا در انگلستان و سپس در امریکا متأثر از نظریه سیستم‌ها و در واکنش به نواقص طرح‌های جامع و تفصیلی شهری به وجود آمد، این نوع برنامه‌ریزی اصولاً به سمت برنامه‌ریزی فرایندی، تصمیم‌سازی، برنامه‌ریزی محلی، مشارکت و تلفیق برنامه‌ریزی و اجرا روی می‌آورد (مهدی‌زاده، ۱۳۸۲). در حقیقت برنامه‌ریزی راهبردی، فرایندی است که راه‌های اصلی و اساسی برای رسیدن به اهداف را ترسیم می‌کند و ابزارهای لازم را برای این مأموریت را فراهم می‌کند (سعیدنیا، ۱۳۸۲). با توجه به اهمیت برنامه‌ریزی استراتژیک در سطح شهرها بانک جهانی با همکاری مرکز سکونتگاه‌های سازمان ملل متحد، سازمان (ائتلاف شهرها) با هدف همکاری در جهت بهبود شرایط زندگی در شهرهای کشورهای در حال توسعه در سال ۱۹۹۹ میلادی به وجود آوردند (Mukhija, 2006). از همان آغاز کار (ائتلاف شهرها) طرح‌هایی با عنوان (استراتژی توسعه شهری) (CDS) در واکنش به ناکارآمدی طرح‌های توسعه شهری و ارتقای کیفیت زندگی و بهبود مدیریت شهری به وجود آمد. فرض استراتژی‌های توسعه شهری (CDS) بر این مبنا است که مداخله استراتژیک بخش‌های خصوصی، عمومی و جامعه مدنی در صورتی که بجا و مناسب اجرا شود، به صورت معناداری می‌تواند مسیر توسعه شهری را تحت تأثیر قرار دهد (Cities

^۱ . UMP

۱۰

(Alliance, 2006) برای دستیابی به توسعه پایدار از طریق فرایند استراتژی توسعه شهری (CDS) ضمن استفاده گسترده از مشارکت بخش‌های عمومی، خصوصی و دولتی شرط اول استقرار حکمروایی خوب شهری است در حقیقت حکمروایی خوب شهری هسته اصلی استراتژی توسعه شهری (CDS) را تشکیل می‌دهد (Cities Alliance, 2007).

استراتژی توسعه شهری توسط دولت‌های کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، هلند، نروژ، سوئد، انگلیس و آمریکا، بانک توسعه آسیا و سازمان‌های بین‌المللی حکومت‌های محلی مورد حمایت است. این برنامه توسط بانک جهانی مدیریت می‌شود (Cities Alliance, 2001).

رویکرد راهبردی و برنامه‌ریزی راهبردی - ساختاری

راهبرد یا استراتژی ریشه در مفاهیم نظامی دارد که اولین بار در کتاب «هنر جنگ» نوشته «سون تزو» در حدود شش قرن قبل از میلاد مطرح گردید. استراتژی به چه باید انجام گیرد، مربوط می‌شود که به نحوی با مفهوم برنامه‌ریزی - که به چگونه انجام گرفتن کارها مربوط می‌شود - متفاوت است (یمینی دوزی سرخابی، ۱۳۸۲). این مفهوم از سال‌های دهه ۸۰-۱۹۷۰ توسط بیشتر شرکت‌های تجاری و سازمان‌های اداری از علوم جنگی اقتباس گردید، اما مبانی نظری آن از نظریه سیستم‌ها و نظریه تصمیم‌سازی در مدیریت اخذ شده است (مهدی‌زاده و دیگران، ۱۳۸۲). بنابراین، این رویکرد نوین ابتدا در بخش خصوصی و سپس در بخش عمومی به کار گرفته شد (مرادی‌مسیحی، ۱۳۸۴: ۴۳) و از آن به معنای مجموعه راه‌ها، روش‌ها و خط‌مشی‌هایی که انجام آنها هدف‌های غایی را تحقق می‌بخشد، یاد می‌شود (زیاری، ۱۳۷۸؛ حکمت‌نیا و موسوی، ۱۳۸۵). اما درباره سرچشمه این رویکرد در برنامه‌ریزی کالبدی، می‌توان مدعی بود که با نی فیلد، از دانشگاه شیکاگو، اولین اظهارنظر منسجم در در این باره را ارائه کرده است (اسدی، ۱۳۸۲). در اواسط دهه ۱۹۶۰، راینر با همکاری دیویداف مقاله نظریه

انتخاب در برنامه‌ریزی^۱ را ارائه کرد که به نوعی پایه‌گذار این رویکرد در برنامه‌ریزی کالبدی بوده است (Faludi, 1982). از نظر زمانی ظهور طرح‌های راهبردی در برنامه‌ریزی شهری به دهه‌های ۷۰ و ۸۰ باز می‌گردد. در این برهه زمانی با طرح تئوری راهبرد عمومی، طرح‌های راهبردی عمومیت یافت (حاتمی‌نژاد و فرجی ملایی، ۱۳۹۰). برنامه‌ریزی استراتژیک سعی در بیان و معرفی وجوه بیرونی شهر دارد و با توجه به تعیین و جایگاه نقش شهر در آینده، به بررسی ساختارهای درونی می‌پردازد. به طور کلی، طرح‌های ساختاری - راهبردی بنا به ماهیت نگرش سیستمی خود، در درجه اول به حفظ کلیت شهر و ایجاد تعادل پویا میان روندهای اصلی توسعه کالبدی و روندهای اقتصادی^۲ اجتماعی درازمدت نظر دارد و برنامه‌ریزی برای عرصه‌های فرعی و جزئی را به عهده طرح‌های مشخص و شرایط خاص زمانی و مکانی آنها و اجرای تدریجی واگذار می‌کند (مهدی‌زاده و دیگران، ۱۳۸۵)

استراتژی توسعه شهری و مدیریت شهری

بر اساس مطالعاتی سازمان ائتلاف شهرها، اتخاذ تصمیمات به شیوه تصمیم‌گیری راهبردی در قلمرو مدیریت شهری کشورهای در حال توسعه^۳ که بسیاری از شهرهای آنها با نرخ بی‌سابقه‌ای در حال رشد هستند^۴ هنوز به رویه متداول تبدیل نشده است از این رو سازمان ائتلاف شهرها برای کمک به ایجاد فرایندهای تصمیم‌سازی مشارکتی در فرایند برنامه‌ریزی شهری در کشورهای در حال توسعه و به منظور کاستن از سطح فقر شهری و تأمین توسعه پایدار، تدوین سند راهبرد توسعه شهر را به مثابه ابزاری موثر ترویج می‌نماید. به عبارت دیگر سند CDS رابطه بسیار نزدیکی با مسأله فقرزدایی و ارتقاء کیفیت زندگی طبقات کم‌درآمد شهری در کشورهای در حال توسعه دارد. نکته ویژه‌ای که در مورد رویکرد CDS مورد تأکید خاص قرار گرفته است عبارت است از

^۱ . A Choice Theory of Planning

توجه و تأکید بر اجرا و نه تدوین سند به عنوان هدف غایی. همچنین رویکرد CDS به لحاظ دستاوردهای مهمی که می‌تواند از نظر اصلاح نظام مدیریت شهری، پاسخگو نمودن نهادها و شفاف‌سازی فرایندها به بار آورد، مورد استقبال واقع گردیده است (Cities Alliance, 2001: 23).

اصول و مبانی استراتژی توسعه شهری

استراتژی توسعه شهری، برای پایداری توسعه شهرها، براساس چهار اصل کلی بنیان‌گذاری شده است که عبارتند از: قابلیت زندگی، رقابت‌پذیری، بانک‌پذیری و مدیریت و حاکمیت خوب شهری (تلیار و عربی، ۱۳۹۳).

قابلیت زندگی

حیطه مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه‌ی امروز وسیع نبوده است. اقتصاددانان، دانشمندان علوم اجتماعی و دولت مردان هر کدام از دیدگاه خاصی به این مقوله می‌نگرند (Baldwin & Godfry, 1992: 22). اصولاً، کیفیت زندگی، واژه‌ای پیچیده، چندبعدی و کیفی در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک مقیاس جغرافیایی خاص (شهر، منطقه، محله، بخش و ...) است که هم متکی به شاخص‌های ذهنی یا کیفی و هم متکی به شاخص‌های عینی یا کمی است. با توجه با تعاریف متعدد در مورد کیفیت زندگی شهری و همچنین اذعان به عدم وجود اجماع نظر در مورد تعریف آن، می‌توان گفت که کیفیت زندگی شهری واژه‌ای بسیار تفسیرپذیر و ابهام‌آور است و بنا به حوزه کاربرد و نوع مطالعه فرق می‌کند (کوکبی، ۱۳۸۶: ۸۰). در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد که از چندین متغیر متأثر می‌گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر

نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می‌کند (Rahman & Mittelhame, 2003: 11).

رویکرد عینی، کیفیت زندگی را به عنوان مواردی آشکار و مرتبط با استانداردهای زندگی می‌داند. این موارد می‌تواند سلامت جسمی، شرایط شخصی (از جمله ثروت و شرایط زندگی)، ارتباطات اجتماعی، اقدامات شغلی و یا دیگر عوامل اجتماعی و اقتصادی باشد در مقابل رویکرد ذهنی، کیفیت زندگی را مترادف شادی یا رضایت فرد در نظر می‌گیرد. این منظر بر عوامل شناختی در ارزیابی کیفیت زندگی تاکید می‌کرد در نوسان بین دو رویکرد یک دیدگاه کل‌نگر به وجود آمد این دیدگاه کیفیت زندگی را یک پدیده چند بعدی می‌بیند و هر دو مؤلفه عینی و ذهنی را در نظر می‌گیرد (Rahman & Mittelhame, 2003: 85).

مدیریت و حکمروایی خوب شهری

حکمروایی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت‌کنندگان اطلاق می‌شود. در واقع این اصطلاح «رابطه» و نه «دستگاه» را توصیف می‌کند (لاله‌پور، ۱۳۸۶: ۶۲). بر اساس تعریف برنامه عمران سازمان ملل، حکمرانی خوب عبارت است از مدیریت امور عمومی بر اساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و عادلانه و مشارکت گسترده مردم در فرایند حکومت‌داری (میدری، ۱۳۸۳: ۹۴).

حکمروایی خوب یکی از پیش‌نیازهای توسعه پایدار است به طوری که در کشورهای مختلف با ساختار اجتماعی و منابع طبیعی مشابه، با تغییر در شیوه مدیریت و اجرا نشان داده شده است که بهبود سطح اجتماعی و سطح زندگی کاهش و افزایش یافته است (Downer, 2000: 5).

حکمروایی از دیدگاه جامعه‌شناسی، نوعی پارادایم یا چهارچوب تاریخی و معرفتی دقیق است که برای پاسخگویی به شیوه اداره جوامع کنونی که می‌تواند

ایدئولوژی‌های مختلفی را درون خود داشته باشد. شیوه درست و هنجاری حکمروایی این است که بتواند مشارکت و همکاری را میان همه نیروهای موثر در مدیریت جامعه یعنی دولت، بخش خصوصی، عمومی، و تشکل‌های مردمی برقرار کند (اطهاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۱) و مراکز علمی گوناگون معیارها و شاخص‌های متنوعی را برای سنجش حاکمیت خوب معرفی کرده‌اند که پذیرفته‌ترین این شاخص‌ها که در این پژوهش نیز مورد استفاده قرار گرفته است، شاخص‌هایی است که توسط بانک جهانی معرفی شده‌اند: مدیریت بخش عمومی، پاسخگویی، چارچوب قانونی برای توسعه، شفافیت و اطلاعات (اسدی، ۱۳۸۸: ۷۲).

بانک‌پذیری

امروزه جهان جدید شبکه‌ای است که تار و پود آن را اطلاعات و نظام ارتباطات الکترونیک تشکیل می‌دهد (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۲). بنابراین در جهان امروز، نمی‌توان جریان‌های قدرت، ثروت و اطلاعات فضای جریان‌ها را که فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات زمینه جهان گستر شدن آن را فراهم ساخته است، نادیده گرفت زیرا به گفته آنتونی گیدنز، جهانی شدن فشردگی روابط اجتماعی است به نحوی که مکان‌های دور را چنان به هم می‌پیوندد که رخدادهای بسیار دور از دسترس باعث شکل‌گیری رخ دادهای محلی می‌شود (نظری و بازرگانی‌کیا، ۱۳۸۳: ۱۰۴).

بانکی بودن را می‌توان از دو رویکرد متفاوت مورد بررسی قرار داد، بعد اول از نظر رشد فناوری و پیشرفت تکنولوژی ارتباطات که باعث تسهیل در امر تجارت و گردش مالی در سطح جهان شده است که این امر به پایداری شهرها کمک شایانی خواهد کرد، بعد دوم از لحاظ سیستم مالیه شهری مورد بررسی قرار می‌گیرد اصولاً شهرها برای داشتن یک توسعه پایدار باید از درآمدهای پایدار نیز برخوردار باشند.

بانکی بودن با رویکرد تکنولوژیکی و فناوری‌های پیشرفته

بانکداری الکترونیکی استفاده از فناوری‌های پیشرفته نرم‌افزاری و سخت‌افزاری مبتنی بر شبکه و مخابرات برای تبادل منابع و اطلاعات مالی به صورت الکترونیکی است که می‌تواند باعث حذف نیاز به حضور فیزیکی مشتری در شعبه بانک‌ها شود (بصیری و رفیع، ۱۳۸۶: ۴). بانکداری الکترونیکی، خدمات مالی با حجم ارزشی پایین و خرد را از طریق کانال‌های الکترونیکی نظیر دستگاه‌های خودپرداز^۱ کارت‌های اعتباری، تلفن، تلویزیون و مانند آن فراهم می‌سازد (Pennathar, 2001: 2112). این نظام از این جهت بانکداری مجازی نیز اطلاق می‌شود که ارائه‌ی خدمات بانکی را با ابزارهای جدید، فن‌آوری‌های مختلف و متفاوت از ابزار بانکداری سنتی (از طریق دستگاه‌های خودپرداز الکترونیکی، بانکداری تلفنی و بانکداری خانگی و بانکداری، اینترنتی و مانند آن) ارائه می‌دهد (liao et al, 1999: 65).

بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری

شهرداری‌ها در فرایند مدیریت توسعه‌ی شهری و ارائه‌ی خدمات موردنیاز شهروندان، با چالش‌های متعدد در زمینه‌های مختلف روبرو هستند. یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی مدیران شهری، ناپایداری منابع درآمدی است (هاشمی، ۱۳۸۸: ۱۱۸). اهمیت این موضوع زمانی بیشتر روشن می‌شود که بدانیم امروزه بیش از ۹۵ درصد از منابع مالی شهرداری‌ها از محل درآمدهای محلی درون شهرها تأمین می‌شود و وابستگی شهرداری‌ها به کمک‌های بلاعوض دولتی کمتر از ۵ درصد است (قادری، ۱۳۸۵: ۲۲) و کاهش وابستگی درآمدی شهرداری‌ها به دولت، افزایش تقاضا برای بالا بردن بودجه‌ی شهرداری‌ها برای افزایش سطح رشد و توسعه‌ی اقتصادی شهرها به‌ویژه پس از استقرار شوراهای، تشدید مسائل و مشکلات شهرها در نتیجه‌ی رشد جمعیت و

^۱ . ATM

مهاجرت به شهرها، ناپایداری درآمد شهرداری‌ها و وابستگی زیاد آن‌ها به منابع ناپایدار درآمدی مثل عوارض ساختمانی شرایط کار را برای متولیان امور در شهرداری‌ها دشوار کرده است (قادری، ۱۳۸۵: ۲۳). مسائل پیش آمده مدیریت شهری را بر آن داشته است تا با ایجاد منابع درآمدی پایدار برای شهرها آینده توسعه شهرها را تأمین نماید. در واقع لازمه توسعه پایدار شهری داشتن منابع درآمدی پایدار می‌باشد (رهنما و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۲).

رقابت پذیری

مفهوم رقابت در مورد عملکرد کشورهای صنعتی و تجاری می‌باشد. رقابت مفهومی است که اقتصاددانان، صاحبان صنایع، سیاستمداران، روزنامه‌نگاران و دانشگاهیان مکرراً به آن رجوع کرده و در مورد آن بحث و اندیشه می‌کنند (Henricsson, 2002: 7). از دیدگاه دیگر رقابت‌پذیری راه‌یابی کالاها و خدمات تولید شده‌ی داخلی به بازارهای بین‌المللی است (Hitt, 1995). از دیدگاه کوهمن^۱ رقابت-پذیری توانایی یک اقتصاد برای ثابت نگه داشتن سهم خود در بازارهای بین‌المللی و با افزایش سهم خود در بازار فعالیت‌های انجام‌دهنده است (Sloper, 1998: 16). از نظر سازمان همکاری اقتصاد و توسعه^۲، رقابت‌پذیری، توانایی یک کشور در تولید کالاها و خدمات برای ارائه در بازارهای بین‌المللی و به طور همزمان حفظ و ارتقای سطح درآمد شهروندان در بلندمدت است (به‌کیش، ۱۳۸۰: ۲۰). در اقتصاد جهانی رقابت-پذیر بودن به معنای امکان بدست آوردن موقعیت مناسب و پایدار در بازارهای بین‌المللی است. بر اساس تعریف مجمع جهانی اقتصاد^۳ رقابت‌پذیری توانایی اقتصاد ملی در پایداری رشد و یا حفظ استاندارد زندگی (درآمد سرانه) است (کریمی‌هسنیجه، ۱۳۸۶: ۱۲۱).

^۱ . Kohman

^۲ . Organization for Economic Cooperation and Development

^۳ . World Economic Forum

از این رو یکی از اجزای کلیدی در مطالعات و تحلیل‌های CDS تحلیل توان رقابت، اقتصادی شهر در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای است. به عبارت دیگر تدوین راهبرد توسعه و متعاقباً تدوین برنامه اجرایی، مستلزم تعیین مزیت رقابتی شهرها می‌باشد (اشرفی، ۱۳۸۸: ۹۶).

پیشینه تجربی

سونگ هیون‌پارک^۱ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای به این نتایج دست یافت که ساکنان مناطق جزیره‌ای ناچار به استفاده از سیستم حمل و نقل عمومی ضعیف و ابتدایی برای رسیدن به مناطق اصلی در کشور کره می‌باشند و این مساله اصلی‌ترین و مهم‌ترین مانع در مسیر پیشرفت مناطق جزیره‌ای بشمار می‌آید. رحمان^۲ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای به این نتیجه دست یافت که در ارتباط با شاخص‌های اجتماعی بازتاب‌دهنده‌ی علایق گروه‌های مختلف مردم، برنامه‌ریزی‌های موجود از پایداری برخوردار نیستند. ال‌ول و همکاران^۳ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای چارچوبی برای مدل‌های جامع علمی با معیارهای اجتماعی و گروهی ارائه می‌دهد که رسیدن به شناختی کامل و دقیق از شهرها و شناسایی راه‌حل‌های عادلانه‌تر، راهبردی‌تر و مناسب‌تر برای سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی چالش‌های بحرانی موجود را میسر می‌سازد. حاتمی‌نژاد و فرجی‌ملائی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای به این نتیجه رسیده‌اند که در شرایط کنونی ایجاد تغییرات بنیادین بویژه در مدیریت شهری، اقتصاد شهری و شاخص‌های کیفیت زندگی در جهت بسترسازی بکارگیری استراتژی توسعه شهری امری ضروری است. حسین‌زاده‌دلیر و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله ضمن بررسی و تحلیل چالش‌های فراوری برنامه‌ریزی شهری در ایران، به جایگاه رهیافت CDS در این مقوله و نقش آن در انتظام فضایی شهرها پرداخته و یادآور شده‌اند که از علل اصلی عدم تحقق بسیاری از اهداف طرح‌های جامع در

^۱ . Sung-Hyun Park

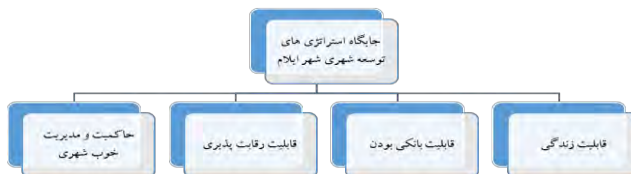
^۲ . Rahman

^۳ . Elwell

ایران، عدم توجه و کاربرد روش‌ها و نگرش‌های جدید در حوزه برنامه‌ریزی شهری نظیر راهبرد توسعه شهری است. ژیان (۱۳۹۰) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که رویکرد برنامه‌ریزی استراتژیک در قالب طرح راهبرد شهر به دلیل همه‌جانبه‌نگری واقع‌گرایانه و سازگاری استراتژی‌ها با هم، رهیافت مناسبی در مقایسه با روش‌های سنتی (طرح‌های جامع) برای برنامه‌ریزی در جهت توسعه پایدار شهر است. صابری و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان «اولویت بندی استراتژی‌های توسعه شهری (CDS) با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) ۶ استراتژی اصلی توسعه شهر شهر اصفهان را با ۳۸ استراتژی فرعی به وسیله مدل AHP اولویت بندی کرده‌اند و در نهایت استراتژی اصلی عدالت فضایی با امتیاز ۰/۱۰۲ در اولویت اول قرار گرفت. رحمتی (۱۳۹۲) در پژوهشی نشان داد که از نظر گروه‌های مختلف شهری، شهر بابلسر به لحاظ شاخص‌های CDS در وضعیت چندان مطلوبی قرار ندارد و همچنین نتایج حاصل از آزمون آنوا نیز نشان می‌دهد که بین نظرات گروه‌های مختلف شهری (مسئولین، شهروندان و نخبگان شهری) به لحاظ شاخص‌های CDS تفاوت معناداری وجود دارد. حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای به این نتیجه دست یافتند که میانگین شاخص‌های اصلی مدل CDS در شهر قزوین از دیدگاه شهروندان ۲/۷۶، مسئولین ۲/۷۴ و از نگاه نخبگان ۲/۵۴ می‌باشد. نظر هر سه گروه از میانگین نظری پرسشنامه‌ها (۲/۵) بیشتر است و تفاوت معناداری بین دیدگاه ذینفعان شهری در رابطه با شاخص‌های استراتژی توسعه شهری وجود دارد. در مجموع می‌توان گفت که شهر قزوین به لحاظ برخورداری از شاخص‌های مدل CDS وضعیت تقریباً خوبی را دارا می‌باشد. علامه‌زاده (۱۳۹۳) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که شهر بندرعباس در سه بعد اقتصادی، کالبدی-محیطی و مدیریتی دارای ناپایداری شدید تشخیص داده شد. تنها در بعد اجتماعی وضعیت در زمینه پایداری به نسبت ابعاد دیگر رضایت بخش به‌دست آمد. شمعی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای به این نتیجه دست یافت که مناسبترین استراتژی توسعه شهر سردشت SO (استراتژی‌های توسعه‌ای) با مشارکت

فعال مردم است. پورقربان و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای به این نتایج دست یافتند که توسعه گردشگری در جزیره هرمز با وجود جاذبه‌های تاریخی و طبیعی به دلیل نداشتن امکانات خدماتی و رفاهی و زیرساخت‌های لازم و مدیریت صحیح، به کندی پیش می‌رود و چشم‌انداز آن بر پایه تبدیل جزیره هرمز به منطقه آزاد، در یک نظام مدیریتی کارآمد با هدف توسعه گردشگری و رونق اقتصادی و اجتماعی منطقه در سه حوزه گردشگری تاریخی، فرهنگی و اکوتوریسم-ژئوتوریسم قرار دارد. رسولی منش و همکاران (۲۰۱۱) در پژوهشی به مقایسه تعاریف پیمان‌نامه شهری و بانک جهانی از استراتژی توسعه شهری با هدف دستیابی به توسعه پایدار شهری پرداختند.

در زمینه استراتژی توسعه شهری پژوهش‌ها نشان دادند که اولویت‌بندی توسعه در مناطق مختلف بر مدیریت استراتژی توسعه شهری از جمله سطوح توسعه اقتصادی، انواع مهاجرت و تبدیل زمین تأثیرگذار بوده است. همچنین در بعضی از این پژوهش‌ها میزان برخورداری مناطق محدوده مورد مطالعه از استراتژی‌های ۴گانه توسعه شهری مورد بررسی قرار گرفته است و در نهایت مهمترین استراتژی آن محدوده تعیین شده است. پژوهش حاضر ضمن تأکید بر نتایج سایر پژوهش‌ها بر آن است تا با استفاده از روش‌ها و ابزارهای تحقیق جدید به نتایج جدیدتری دست یابد. در نهایت با بررسی نتایج، مهمترین استراتژی توسعه شهری در شهر ایلام را شناسایی نماید. براساس مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهشی مدل مفهومی پژوهش حاضر ارائه شده است.

شکل (۳): مدل مفهومی پژوهش

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر نوع کاربردی و از نظر روش و ماهیت جزء روش توصیفی-تحلیلی است. به عبارتی با استفاده از روش‌های تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی به بررسی این مطالعه پرداخته شده است. جامعه آماری این پژوهش را کارشناسان و کارکنان دستگاه‌ها و سازمان‌های متولی امر مدیریت شهری و شهروندان شهر ایلام تشکیل می‌دهد که تعداد کارشناسان به طور دقیق در دسترس نیست و تعداد شهروندان شهر ایلام براساس آخرین آمار در سال ۱۳۹۵، ۱۹۹۸۶۱ نفر می‌باشد. برای انتخاب حجم نمونه شهروندان با استفاده از فرمول کوکران و به صورت زیر محاسبه شده است که در اینجا با توجه به تعداد جمعیت شهروندان در شهر ایلام حجم نمونه برابر است با:

$$n = \frac{Nz^2pq}{(N-1)d^2 + z^2pq} = \frac{199861 \times 1/96 \times 0/5 \times 0/5}{199861 \times 0/5 \times 0/5 + 1/96 \times 0/5 \times 0/5} = 384 \quad \text{رابطه (۱)}$$

N = حجم نمونه آماری، n = حجم نمونه، Z = متغیر نرمال واحد استاندارد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد برابر با ۱/۹۶ است، p = مقدار نسبت صفت موجود در جامعه است و اگر در اختیار نباشد می‌توان آن را ۰/۵ در نظر گرفت، q = درصد افرادی که فاقد صفت موجود در جامعه هستند ($q = p - 1$)، d = مقدار اشتباه مجاز می‌باشد که در اینجا ۰/۰۵ است.

بنابراین حجم نمونه برای شهروندان ۳۸۴ نفر به صورت تصادفی ساده و برای کارشناسان به روش در دسترس تعداد ۸۰ نفر انتخاب و بین آنها پرسشنامه توزیع شده است. پرسشنامه پژوهش محقق ساخته است که روایی آن توسط اساتید راهنما و مشاور و متخصصین و صاحب نظران استفاده شد و پس از انجام بررسی‌های لازم با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی نسبت به تأیید روایی پرسشنامه مذکور اقدام شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از آماره ضریب آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت که نتایج

محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه به شرح جدول (۲) می‌باشد. میزان آلفای مؤلفه‌های مختلف پژوهش بالاتر از ۷۰ درصد است که نشان از اعتبار بالای پرسشنامه جهت استفاده در پژوهش داشت. تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون تحلیل عاملی تاییدی، دو جمله‌ای، کروسکال‌والیس و رتبه‌بندی فریدمن) در نرم‌افزار LISREL و SPSS انجام شده است.

جدول (۲): نتایج محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه

مقدار آلفا	تعداد آیتم	مولفه
۰/۸۳۶	۴	بعد مدیریت و حکمروایی خوب شهری
۰/۶۶۴	۵	بعد قابلیت زندگی
۰/۸۴۴	۴	بعد بانکی بودن با رویکرد فناوری
۰/۸۹۹	۷	بعد بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری
۰/۶۴۶	۳	بعد رقابت‌پذیری
۰/۹۱۴	۱۹	جمع

یافته‌های تحقیق

آمار توصیفی وضعیت شاخص‌های استراتژی توسعه شهری در شهر ایلام حکمروایی و مدیریت خوب شهری: میانگین کلی حکمروایی در شهر ایلام از دید کارشناسان ۲/۷۳۱ می‌باشد در حالی که میانگین این رقم از نظر شهروندان به مراتب پایین‌تر و برابر با ۲/۳۴۹ است در بین شهروندان میزان مشارکت مردم با مسئولین و مدیریت شهر بیشترین میانگین را دارا بوده است. و گویه میزان رعایت قوانین توسط مسئولین و مردم در زمینه مدیریت شهر دارای کمترین میانگین است. بانکی بودن با رویکرد فناوری: میانگین کلی بانکی بودن با رویکرد فناوری در شهر ایلام از دیدگاه کارشناسان ۲/۷۸۹ می‌باشد در حالی که میانگین این رقم از نظر

شهروندان پایین تر و برابر ۲/۴۵۴ است. همچنین براساس نظر شهروندان گویه وضعیت زیرساخت‌های امنیتی شهر ایلام دارای بیشترین میانگین و گویه وضعیت زیرساخت‌های آموزشی شهر ایلام دارای کمترین میانگین می‌باشند.

بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری: میانگین کلی بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری در شهر ایلام از دیدگاه کارشناسان ۲/۶۷۸ می‌باشد در حالی که میانگین این رقم از نظر شهروندان پایین تر و برابر ۲/۵۴۸ است. همچنین براساس نظر شهروندان گویه میزان امکان‌پذیری اجرای برنامه‌های مدیریت شهری در شهر ایلام دارای بیشترین میانگین و گویه وضعیت چالش‌های شهری در حوزه مدیریت شهری دارای کمترین میانگین می‌باشند.

قابلیت زندگی: میانگین کلی قابلیت زندگی در شهر ایلام از دیدگاه کارشناسان ۲/۷۹۱ می‌باشد در حالی که میانگین این رقم از نظر شهروندان پایین تر و برابر ۲/۴۵۰ است. همچنین براساس نظر شهروندان گویه وضعیت شاخص‌های اقتصادی در سطح شهر ایلام دارای بیشترین میانگین و وضعیت دیدگاه مردم در مورد داشتن قابلیت زندگی شهر ایلام دارای کمترین میانگین می‌باشند.

رقابتی بودن: میانگین کلی رقابتی بودن در شهر ایلام از دیدگاه کارشناسان ۲/۷۶۵ می‌باشد در حالی که میانگین این رقم از نظر شهروندان پایین تر و برابر ۲/۴۳۷ است. همچنین براساس نظر شهروندان گویه میزان وجود منابع انسانی و نیروی کار شهر ایلام نسبت به سایر شهرها دارای بیشترین میانگین و وضعیت زیرساخت‌های شهر ایلام نسبت به شهرهای دیگر دارای کمترین میانگین می‌باشند.

از میان نتایج بدست آمده از پرسشنامه‌های کارشناسان و شهروندان و با توجه به نتایج طیف ۵ گزینه ای پرسشنامه از نگاه کارشناسان و شهروندان هیچ یک از شاخص‌های استراتژی‌های توسعه شهریاز میانگین نظری پژوهش بیشتر نبوده و کلیه شاخص‌ها از دیدگاه هر دو جامعه در حد کمتر از حد متوسط هستند (شکل ۴).

شکل (۴): میانگین شاخص‌های مدل CDS در شهر ایلام از نگاه کارشناسان و

شهروندان

نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیر راهبرد توسعه شهری

بررسی ارتباط ابعاد و پرسش‌های متغیر راهبرد توسعه شهری با خود متغیر راهبرد

شهری در جدول (۳) آورده شده است.

جدول (۳): تحلیل عاملی مرتبه اول متغیر راهبرد توسعه شهر

متغیرها	ابعاد	بار عاملی	ضریب معناداری
حاکمیت و مدیریت شهری	بار عاملی	۰/۶۶	۶/۲۳
		۰/۸۱	۸/۳۳
بانکی بودن با رویکرد فناوری	ضریب معناداری	۰/۷۷	۷/۶۳
		۰/۷۸	۷/۸۹
بانکی بودن با رویکرد فناوری	ضریب معناداری	۰/۷۰	۶/۳۷
		۰/۶۹	۶/۳۱

۵/۶۲	۰/۶۳	ضرب معناداری	بار عاملی	راهبرد توسعه شهری
۲/۶۶	۰/۳۲	۳/۷۹	۰/۵۹	
۶/۱۵	۰/۶۴	بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری		
۵/۷۶	۰/۶۱			
۴/۴۳	۰/۴۹			
۷/۵۰	۰/۷۵			
۵/۹۴	۰/۶۲			
۷/۳۵	۰/۷۳	ضرب معناداری	بار عاملی	
۷/۷۹	۰/۷۷	۵/۹۷	۰/۹۶	
۸/۴۶	۰/۸۰	قابلیت زندگی		
۹/۸۶	۰/۸۸			
۸/۹۴	۰/۸۳			
۷/۶۰	۰/۷۸	ضرب معناداری	بار عاملی	
۷/۶۱	۰/۷۵	۷/۴۰	۰/۹۲	
۵/۵۹	۰/۶۳	رقابتی بودن		
۶/۳۰	۰/۷۰	ضرب معناداری	بار عاملی	
۴/۴۴	۰/۵۲	۴/۴۳	۰/۷۹	

در تحلیل عاملی تأییدی باید همه بارهای عاملی هر متغیر همگی بزرگتر از ۰/۳۰ باشند تا پذیرفته شوند. در جدول و تصاویر بالا بارهای عاملی همه بعد بزرگتر از ۰/۳۰ هستند پس می‌توان گفت که این ابعاد به خوبی توسط پرسش‌هایشان سنجیده شده‌اند. همانطور که در جدول بالا نیز مشخص است تمام عامل‌ها دارای بارهای عاملی معنادار و نسبتاً بالایی هستند. نتایج بدست آمده نشانگر تأیید تحلیل عاملی تأییدی و مدل مفهومی تحقیق می‌باشند.

آزمون فرضیات

فرضیه اول: شاخص‌های توسعه راهبردی (قابل زندگی بودن، رقابتی بودن، قابل بانکی بودن و حاکمیت خوب شهری) شهر ایلام در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

جدول (۴): آزمون نسبت وضعیت شاخص‌های CDS (کارشناسان)

تعریف گروه‌ها	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معنی داری
گروه ۱ کوچکتر و مساوی ۳	۶۵	۰/۸	۰/۶	۰/۰۰۰
گروه ۲ بزرگتر از ۳	۱۵	۰/۲		
جمع کل	۸۰	۱/۰		
گروه ۱ کوچکتر و مساوی ۳	۶۲	۰/۸	۰/۶	۰/۰۰۱
گروه ۲ بزرگتر از ۳	۱۸	۰/۲		
جمع کل	۸۰	۱/۰		
گروه ۱ کوچکتر و مساوی ۳	۵۰	۰/۶	۰/۶	۰/۳۶۹
گروه ۲ بزرگتر از ۳	۳۰	۰/۴		
جمع کل	۸۰	۱/۰		
گروه ۱ کوچکتر و مساوی ۳	۵۷	۰/۷	۰/۶	۰/۰۲۵
گروه ۲ بزرگتر از ۳	۲۳	۰/۳		
جمع کل	۸۰	۱/۰		
گروه ۱ کوچکتر و مساوی ۳	۵۵	۰/۷	۰/۶	۰/۰۶۷
گروه ۲ بزرگتر از ۳	۲۸	۰/۳		
جمع کل	۸۰	۱/۰		

با توجه به جدول (۴) همانطور که مشاهده می‌شود چون سطح معنی داری برای شاخص‌های حاکمیت خوب شهری، بانکی بودن با رویکرد فناوری، قابلیت زندگی و رقابتی بودن کمتر از ۰/۰۵ و خطا و ۰/۰۷ خطا می‌باشد بنابراین می‌توان گفت بین دو گروه تفاوت معناداری یافت شده است. از طرفی چون میانگین نظر اکثر افراد نمونه (کارشناسان) در رابطه با این عوامل کمتر از ۳ (میانگین مورد نظر آزمون) می‌باشد در نتیجه شاخص‌های حاکمیت خوب شهری، بانکی بودن با رویکرد فناوری، قابلیت زندگی و رقابتی بودن با احتمال ۷۰ درصد و بالاتر در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. تنها شاخصی که از نظر کارشناسان در وضعیت مناسب‌تری قرار داشت شاخص بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری بود چرا که بین دو گروه تفاوت زیادی وجود نداشت.

بنابراین فرضیه اول پژوهش از نظر کارشناسان جز مورد بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری تایید می‌شود یعنی با احتمال ۰/۷۰٪ و بالاتر شاخص‌های توسعه راهبردی (قابل زندگی بودن، رقابتی بودن، قابل بانکی بودن (از نظر فناوری) و حاکمیت خوب شهری) شهر ایلام در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

جدول (۵): آزمون نسبت وضعیت شاخص‌های CDS (شهروندان)

تعریف گروه‌ها	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معنی داری
حاکمیت شهری	گروه ۱ کوچکتر و مساوی	۳۷۶	۱/۰	۰/۰۰۰
	گروه ۲ بزرگتر از ۳	۰	۰/۰	۰/۰۰۰
	جمع کل	۳۷۶	۱/۰	۰/۰۰۰
بانکی بودن با رویکرد فناوری	گروه ۱ کوچکتر و مساوی	۳۴۳	۰/۹	۰/۰۰۰
	گروه ۲ بزرگتر از ۳	۴۱	۰/۱	۰/۰۰۰
	جمع کل	۳۸۴	۱/۰	۰/۰۰۰
مالیه شهری	گروه ۱ کوچکتر و مساوی	۳۸۰	۱/۰	۰/۰۰۰
	گروه ۲ بزرگتر از ۳	۴	۰/۰	۰/۰۰۰
	جمع کل	۳۸۴	۱/۰	۰/۰۰۰
قابلیت زندگی	گروه ۱ کوچکتر و مساوی	۳۷۵	۱/۰	۰/۰۰۰
	گروه ۲ بزرگتر از ۳	۹	۰/۰	۰/۰۰۰
	جمع کل	۳۸۴	۱/۰	۰/۰۰۰
رقابتی بودن	گروه ۱ کوچکتر و مساوی	۳۶۳	۰/۹	۰/۰۰۰
	گروه ۲ بزرگتر از ۳	۲۱	۰/۱	۰/۰۰۰
	جمع کل	۳۸۴	۱/۰	۰/۰۰۰

با توجه به جدول (۵) همانطور که مشاهده می‌شود چون سطح معنی‌داری برای کلیه شاخص‌ها ۰/۰۰۰ شده و کمتر از ۰/۰۵ خطا می‌باشد. بنابراین، می‌توان گفت بین دو گروه تفاوت معناداری یافت شده است. از طرفی چون میانگین نظر اکثر افراد نمونه (شهروندان) در رابطه با این فرضیه کمتر از ۳ (میانگین مورد نظر آزمون) می‌باشد در نتیجه فرضیه اول پژوهش از نظر شهروندان تایید می‌شود یعنی با احتمال ۹۰٪ و بالاتر شاخص‌های توسعه راهبردی (قابل زندگی بودن، رقابتی بودن، قابل بانکی بودن (از نظر فناوری و مالیه شهری) و حاکمیت خوب شهری) شهر ایلام در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

فرضیه دوم: از نظر گروه‌های مختلف شهری مهمترین شاخص‌های راهبرد توسعه شهر ایلام متفاوت است.

به‌منظور بررسی اختلاف بین پاسخ‌های دو گروه کارشناسان و شهروندان از آزمون ناپارامتری (به علت غیرنرمال بودن داده‌ها) کروسکال والیس استفاده شد. که نتایج آن در جدول زیر ارائه شده است.

جدول (۶): نتایج آزمون آماری Kruskal-Wallis مقایسه پاسخ سؤالات

شاخص‌های CDS	گروه‌ها	تعداد	میانگین رتبه-ها	کای اسکور	سطح معنی داری
حاکمیت خوب شهری	کارشناسان	۸۰	۳۰۶/۲۴	۳۰/۰۸۲	۰/۰۰۰
	شهروندان	۳۸۴	۲۱۷/۱۴		
بانکی بودن با رویکرد فناوری	کارشناسان	۸۰	۲۳/۲۴۹	۱/۵۵۶	۰/۲۱۲
	شهروندان	۳۸۴	۲۲۹/۰۱		
بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری	کارشناسان	۸۰	۲۹۸/۴۴	۲۳/۷۸۵	۰/۰۰۰
	شهروندان	۳۸۴	۲۱۸/۷۶		
قابلیت زندگی	کارشناسان	۸۰	۲۸۹/۴۹	۱۷/۸۰۲	۰/۰۰۰
	شهروندان	۳۸۴	۲۲۰/۶۳		

رقابتی بودن	کارشناسان	۸۰	۲۸۴/۳۳	۱۵/۱۱۴	۰/۰۰۰
شهروندان		۳۸۴	۲۲۱/۷۰		

چنانچه جدول (۶) نشان می‌دهد سطح معنی‌داری برای کلیه شاخص‌های استراتژی توسعه شهری جز مورد بانکی بودن با رویکرد فناوری کمتر از ۰/۰۵ درصد خطای موردنظر پژوهش محاسبه شده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین نظرات کارشناسان و شهروندان در رابطه با شاخص‌های استراتژی توسعه شهری تفاوت معناداری وجود دارد (جز مورد بانکی بودن با رویکرد فناوری). در نتیجه فرضیه دوم پژوهش مورد تایید است.

فرضیه سوم: مهمترین استراتژی توسعه راهبردی شهر ایلام براساس پتانسیل‌های موجود تقویت زیرساخت‌های شهری است.

جدول (۷): آزمون فریدمن

تعداد	۴۶۴
Chi-Square	۶۵/۳۳۴
درجه آزادی	۴
سطح معنی داری	۰/۰۰۰

جدول (۸): آماره های فراوانی استراتژی‌های

متغیر	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم	میانگین رتبه ها	رتبه
بانکی بودن با رویکرد فناوری	۴۶۴	۲/۵۷۱	۰/۶۳۳	۱	۴	۳/۴۳	۱
رقابتی بودن	۴۶۴	۲/۵۰۹	۰/۶۴۹	۱	۴	۳/۰۶	۲
قابلیت زندگی	۴۶۴	۲/۴۹۴	۰/۵۶۰	۱	۴	۲/۹۶	۳
بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری	۴۶۴	۲/۵۱۲	۰/۵۱۲	۱	۴	۲/۹۳	۴
حاکمیت خوب شهری	۴۶۴	۲/۴۱۴	۰/۵۷۳	۱	۴	۲/۶۳	۵

در جدول (۷) آزمون فریدمن مجذور کا ۶۵/۳۳۴ را نشان می‌دهد و با توجه سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ و درجه آزادی ۴ می‌توان نتیجه گرفت که نظر کارشناسان و شهروندان در رابطه با اهمیت استراتژی‌های توسعه شهری در شهر ایلام متفاوت است. در جدول (۸) آماره‌های میانگین، انحراف معیار، مینیمم، ماگزیمم امتیازات و میانگین رتبه‌های هر یک از متغیرها نشان داده شده که با توجه به جدول می‌توان گفت که بانکی بودن با رویکرد فناوری رتبه اول را در بین سایر استراتژی‌ها کسب نموده و سایر استراتژی‌ها به ترتیب؛ رقابتی بودن، قابلیت زندگی، بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری، حاکمیت خوب شهری در رتبه‌های بعدی می‌باشند و براساس نظر شهروندان و کارشناسان و نتایج به دست آمده که در جداول بالا نشان داده شده است می‌توان گفت استراتژی بانکی بودن با رویکرد فناوری مهمترین استراتژی در شهر ایلام می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل جایگاه شاخص‌های توسعه راهبرد شهری (CDS) در شهر ایلام انجام گرفته است. این پژوهش توصیفی - تحلیلی مبتنی بر روش پیمایش است. جامعه آماری کارشناسان و شهروندان شهر ایلام بودند که از نظر آنها برای وضعیت شاخص‌های CDS شهر ایلام استفاده شد. نتایج بررسی‌ها حاکی از آن داشت که میانگین هر یک از شاخص‌های CDS از نظر شهروندان نسبت به میانگین نظرات کارشناسان پایین‌تر بود یعنی از دیدگاه شهروندان وضعیت شاخص‌های CDS نامطلوب‌تر است. نتایج بررسی این فرضیه با پژوهش‌های رحمتی (۱۳۹۲) به لحاظ عدم مطلوبیت وضعیت شاخص‌های CDS مطابقت دارد. اما با پژوهش حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) به لحاظ مطلوبیت وضعیت شاخص‌های CDS مطابقت ندارد. همچنین نتیجه این فرضیه با پژوهش علامه‌زاده (۱۳۹۳)، سونگ‌هیون‌پارک (۲۰۱۶)،

رحمان (۲۰۱۶) به لحاظ عدم مطلوبیت شاخص‌های توسعه و عدم تحقق برنامه-ریزی‌های توسعه شهری مطابقت دارد.

یکی دیگر از نتایج این پژوهش تفاوت نظر کارشناسان و شهروندان در رابطه با مهمترین شاخص‌های CDS در شهر ایلام بود. تنها شاخصی که از دیدگاه هر دو جامعه تفاوت عمده‌ای وجود نداشت شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری بود که از دیدگاه آنها این شاخص به طور یکسانی از اهمیت برخوردار است. نتایج بررسی این فرضیه با پژوهش حاتمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳)، رحمتی (۱۳۹۲) به لحاظ تفاوت نظرات گروه‌های مختلف در رابطه با وضعیت شاخص‌های CDS مطابقت دارد.

به عنوان نتیجه نهایی این پژوهش باید گفت که از نظر هر دو جامعه آماری اولویت-بندی مهمترین استراتژی توسعه شهری در شهر ایلام بانکی بودن با رویکرد فناوری بود که با میانگین ۲/۵۷۱ در رتبه اول قرار داشت. و ترتیب سایر استراتژی‌ها به صورت زیر بود:

رقابتی‌بودن با میانگین ۲/۵۰۹، قابلیت زندگی با میانگین ۲/۴۹۴، بانکی بودن با رویکرد مالی شهر ۲/۵۱۲، و حاکمیت خوب شهری با میانگین ۲/۴۱۴. نتایج بررسی این فرضیه با پژوهش‌های حاتمی‌نیاد و فرجی‌ملانی (۱۳۹۰)، صابری و همکاران (۱۳۹۱)، رحمتی (۱۳۹۲)، شمعی و همکاران (۱۳۹۳)، سونگ‌هیونگ‌پارک (۲۰۱۶)، ال‌ول و همکاران (۲۰۱۶) به لحاظ ترتیب استراتژی‌ها مطابقت ندارد.

بنابراین طبق نتایج به دست آمده از بررسی هر سه فرضیه پژوهش باید گفت که وضعیت شاخص‌های توسعه در شهر ایلام نامطلوب گزارش شده و لازم است تا این شاخص‌ها مورد بررسی و مطالعه بیشتر قرار گیرند. همچنین لازم است استراتژی بانکی بودن با رویکرد فناوری یعنی تقویت زیرساخت‌های ارتباطی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی در دستور کار قرار گیرد.

پیشنهادها

به منظور کاربردی نمودن نتایج حاصل از تحقیق، مهمترین راهکارها و پیشنهادها به شرح زیر ارائه می‌گردند:

۱- باتوجه به اینکه وضعیت کلیه شاخص‌های توسعه شهری پایین‌تر از حد متوسط و نامطلوب گزارش شده بنابراین پیشنهاد می‌شود که در روش اجرای استراتژی‌ها و نهاد نظارتی بر عملکرد اجرای این استراتژی‌ها تغییر و تحول ایجاد شود. می‌توان برای حرکت به سوی حکومت محلی شهرداری‌های متولی تهیه و مجری راهبرد توسعه شهر باشند و وزارت راه و شهرسازی مسئول نظارت بر عملکرد شهرداری‌ها باشد.

۲- برای تهیه و اجرای راهبرد توسعه شهر باید تمام جنبه‌های پایداری توسعه شهر در نظر گرفته شود.

۳- آموزش، ترغیب، تبلیغ، تشکل‌های غیر دولتی از پیش زمینه‌های ضرورت دستیابی به سند توسعه شهری می‌باشد که باید مورد توجه قرار گیرد.

۴- مردم شهر، شهرداری، شورای شهر، سازمان‌های مردم‌نهاد در تهیه چشم‌انداز بلندمدت با روش‌های صحیح پرسشنامه، مصاحبه و ... مشارکت داده شوند.

۵- باتوجه به اولویت استراتژی بانکی بودن با رویکرد فناوری پیشنهاد می‌شود در این زمینه اقدامات مؤثرتری صورت گیرد. از جمله بومی سازی طرح‌های وارد شده از کشورهای سرمایه‌داری، برنامه‌ریزی با مردم شهر با هدف شناخت نیازهای آنها، و ...

۶- درگیر نمودن کلیه عوامل ذی‌نفع در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی مدیریت شهری (حکمرایی خوب شهری) در شهر ایلام از ضرورت‌های بنیادین می‌باشد.

۷- انجام مطالعات امکان‌سنجی و یا ظرفیت‌سنجی قبل از تهیه و اجرای هر طرح مطالعاتی و اجرایی؛

۸- نهادینه‌سازی و به وجود آوردن مدیریت یکپارچه سازمانی در بین ادارات و سازمان‌های درگیر امور شهری.

منابع

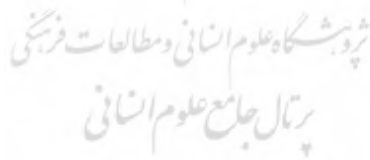
- اسدی، روح‌الله، (۱۳۸۸)، «تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با استفاده از مدل SWOT»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد.
- اشرفی، یوسف، (۱۳۸۸)، «cds رویکردی جدید در برنامه‌ریزی شهری در رویکرد تحلیلی»، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۳، ۱۰۵-۸۹.
- اطهاری، برک‌پور، کاظمیان، مهدی‌زاده، (۱۳۸۶)، «حکم‌روایی شهری و ضرورت شکل‌گیری آن در ایران (گفتگو)»، جستارهای شهرسازی، شماره ۱۹ و ۲۰.
- برنامه توسعه راهبردی شهر قزوین (۱۳۸۵)، «دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، شهرداری قزوین».
- بهکیش، محمد مهدی، (۱۳۸۰)، «اقتصاد ایران در بستر جهانی شدن»، تهران: نشر نی.
- بصیری، مهدی، ربیع، نرگس، (۱۳۸۶)، «بانکداری الکترونیکی در ایران مفاهیم، زیرساخت‌ها، چالش‌ها»، چهارمین همایش تجارت الکترونیکی، تهران.
- تلیار، مریم، عربی، یاسر، (۱۳۹۳)، «استراتژی توسعه شهری (CDS) رویکردی راهبردی در فرایند مدیریت شهری»، ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، مشهد: ۲۱ و ۲۲ آبان ماه ۱۳۹۳.
- حاتمی‌نژاد، حسین، نخستین، مریم، باقر عطاران، مرضیه، (۱۳۹۳)، «ارزیابی شاخص‌های استراتژی توسعه شهری CDS در شهر قزوین»، ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، ۲۱ و ۲۲ آبان ماه ۱۳۹۳، مشهد مقدس.
- حاتمی‌نژاد، حسین، فرجی ملایی، امین، (۱۳۹۰)، «امکان‌سنجی اجرای طرح‌های استراتژی توسعه شهری (CDS) در ایران»، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ۲، شماره ۸، ۷۶-۵۵، ۱۳۹۰.
- رحمتی، علیرضا (۱۳۹۲)، «برنامه‌ریزی توسعه شهر بابل‌سر با رویکرد راهبرد توسعه شهری (CDS)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی مشهد، استاد راهنما: دکتر محمدرحیم رهنما.

- رهنما، محمدرحیم، شریفی، بایزید (۱۳۹۵)، «تحلیل وضعیت شهر اشنویه به لحاظ شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS)»، *جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای*، شماره ۱۹.
- رهنما، محمدرحیم، (۱۳۸۷)، «پژوهشی پیرامون تحقیق طرح‌های تفصیلی شهری با تاکید بر کاربری‌های آموزشی و بهداشتی-درمانی»، مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، جلد اول
- زیاری، کرامت الله، مهدنژاد، حافظ، پرهیز، فریاد (۱۳۸۸)، «مبانی و تکنیک‌های برنامه ریزی شهری». نشر دانشگاه بین‌المللی چابهار، چاپ اول.
- زیاری، کرامت‌الله، (۱۳۷۸)، «اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای» یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- زیان، سیامک، (۱۳۹۰)، «برنامه‌ریزی توسعه شهری با تاکید بر راهبرد توسعه شهر (CDS) نمونه موردی: شهر هشتگرد قدیم»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته طراحی و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشکده هنر و معماری / گروه شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، استاد راهنما: دکتر سعید غفرانی.
- سعیدنیا، احمد، (۱۳۸۲)، «کتاب سبز شهرداری‌ها»، جلد اول شهرسازی، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها.
- صابری، حمید و ضرابی، اصغر و محمدی، جمال، (۱۳۹۱)، «اولویت بندی استراتژی‌های توسعه شهری (CDS) با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) مطالعه موردی: کلانشهر اصفهان»، *فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی*، سال دوازدهم، شماره ۳۹، ۷۵-۵۹.
- صرافی، مظفر، توکلی‌نیا، جمیله، استادی‌سنیسی، منصور، (۱۳۸۸)، «راهبرد توسعه شهر مبتنی بر توسعه پایدار، مطالعه موردی: شهر شبستر»، *نشریه علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران*، شماره ۲۲.
- علامه‌زاده، علی، (۱۳۹۳)، «ارائه راهبردهای توسعه شهر بندرعباس با تاکید بر رویکرد توسعه پایدار»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی و آمایش سرزمین، پردیس دانشگاهی قشم، دانشگاه هرمزگان، استاد راهنما: دکتر احمد نوحه‌گر
- قادری، جعفر، (۱۳۸۵)، «ارزیابی نظام مالی و درآمدی شهرداری‌ها در ایران»، *اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)*، دوره ۳، شماره ۳.

- کاستلز، مانوئل، (۱۳۸۰)، «عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (ظهور جامعه شبکه-ای)»، جلد اول: ترجمه احد علیقلیان، افشین خاکباز، حسن چاوشیان، تهران: انتشارات طرح نو.
- کریمی‌هسنیجه، حسین، (۱۳۸۶)، «جهانی شدن، رقابت‌پذیری و توسعه صادرات غیرنفتی»، فصلنامه بررسی‌های اقتصادی، دوره ۴، شماره ۱، ۱۱۸-۱۳۳.
- کویکی، افشین، (۱۳۸۶)، «معیارهای ارزیابی کیفیت زندگی شهری در مراکز شهری»، نشریه هویت، شماره ۱، ۷۵-۸۶.
- گلکار، کوروش، آزادی، جلال، (۱۳۸۴)، «راهبرد توسعه شهر چیست؟»، مجله شهرنگار، شماره ۳۰، ۵۹-۷۹.
- لاله‌پور، منیژه، (۱۳۸۶)، «حکمروایی شهری و مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه»، تهران: جستارهای شهرسازی، شماره ۱۹ و ۲۰.
- مهدی‌زاده، جواد، (۱۳۸۵)، «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری (تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران)»، انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی.
- مهدی‌زاده، جواد، (۱۳۸۲)، «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران»، مرکز تحقیقات و مطالعات معماری و شهرسازی ایران.
- مهندسان مشاور طرح محیط پایدار، (۱۳۸۷)، «تأویین چشم‌انداز و برنامه پنج ساله شهر یزد»، شهرداری یزد.
- میدری، احمد، خیرخواهان، جعفر، (۱۳۸۳)، «حکمرانی خوب، بنیاد توسعه»، تهران: دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- نظری، محسن، بازرگانی کیا، معصومه، (۱۳۸۳)، «بررسی اثر جهانی شدن بر صنایع نساجی، پوشاک و چرم طی دوره‌ی ۱۳۵۷-۷۸»، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۶۴، ۱۰۳-۱۲۶.
- هاشمی، سید مناف، (۱۳۸۸)، «چارچوب درآمدی نهادهای محلی (شهرداری‌ها) در کشور چین»، فصلنامه اقتصاد شهر، شماره ۲.
- Asadi, I. , (2003), Complexity in urban planning issues and the confronting approaches *Quarterly urban management*, 4, No 14, Special issue: planning and urban strategic management.

- Baldwin, Sally, Christine Godfrey and Carol Propper (1992) *Quality of Life: perspectives and policies*, Routledge .
- Center for urban Development studies (2001), *Assessment of The Oradea city Development strategy* , Harvard University, Research Triangle Institute
- Cities Alliance (2007). *Cities without slums* .
- Cities Alliance (2006). *Guide to City Development Strategies* , Washington, DC. USA.
- Cities Alliance (2004a), *Shelter Finance For the Poors*, Washington , D. C USA
- Cities Alliance (2001), *Shelter Finance For the Poors*, Washington , D. C USA
- Downer. Alexander (2000) *good governance (guiding principles for impementation)* , Published by the Australian Agency for International Development.
- Elwell Holly, Shulaker Bianca, Rippon Jasmin, Wood Rick, (2016), *Strategic and integrated planning for healthy, connected cities: Chattanooga case study* , Preventive Medicine (2016), doi: 10. 1016/j. ypmmed. 2016. 11. 002
- Faludi, A. (1989), *Three Paradigms of Planning Theories* , in Healey et al (eds) planning Theory, Pergamon Press.
- Hekmatnia, H and Mousavi, M. (2006) *Application of model in Geography with particular reference to regional and urban planning* . Elm Novin Press. 1st edition, Yazd.
- Henricsson, J. P. E, Ericsson, S. , Flanagan, R. and Jewell, C. A (2002), *RETHINKING COMPETITIVENESS FOR THE CONSTRUCTION INDUSTRY* , School of Construction Management and Engineering, University of Reading
- Hitt, M. A. , Irland, R. D. and Hosrisson, R. E (1995) *Strategic Management: Competitiveness and Globalization* , West Publishing Company
- Liao, Shaoyi (1999). The Adoption of Virtual Banking: An Emperical Study , *International Journal of InformationManagement*, Vol. 19, p. 63-74.
- Mahdizadeh, J. , (2003), Limitation of applying strategic planning in Iran . *Quarterly urban management*, 4, No 14, *Special issue: planning and urban strategic management*.
- Mahdizadeh, J et al, (2003) *strategic planning of urban development (recent global experiences ant its place in Iran)* Center of urban studies and research of Iran , 2nd edition, autumn. Tehran.
- Park Sung-Hyun, (2016), A strategic approach to policy tasks for the development of Korea s island areas *Journal of Marine and Island Cultures*, 5, 14' 21, 2016.
- Pennathar, Anita K. (2001), E-Risk Management for Banks in Age of the Internet , *Journal of Banking & Finance*, No. 25, p. 2013-2123, 2001.
- Puge, C. , (2000), *Sustainable urban development: some millennial reflections on theory and application in C. Pugh (Ed), Sustainable cities in developing countries: Theory and Parctice at the millennium* . London: Earth scan Publications Ltd.

- Rahman Md. Ashiq Ur, (2016), Urban sustainability through strategic planning: A case of metropolitan planning in Khulna city, Bangladesh , *Journal of Urban Management* 5, 16° 22.
- Rahman, Mittelhamer (2003) Measuring the Quality of Life Across countries: A sensitivity Analysis of well-being indices", *wider internasional conference on inequality, poverty and Human well-being*.
- Rasoolimanesh, M. , (2011), *Achievement to Sustainable Urban Development Using City Development Strategies, A Comparison between city alliance and the World bank definition* .
- Sloper, M. , (1998), Competitiveness Policy Option: the Technology Regions Connection , *Growth and Change*, Vol. 26, 1998.
- Stren, R. (1993), Urban management in development assistance . *Cities*, 125 138, 1993.
- Willis, et al (Eds) (2001), *Urban Planning and Management* . Cheltenham: Edward.
- Wong, S. W. ; Tang, B and Horen, B. V. , (2006). Strategic Urban Management in China: A Case Study of Guanzhou Development District , *habitat international*, 30 (3) 645- 667.
- Yamani Dozi Sorkhabi, M, (2003) *Development planning, Universities, Theories and Experiences* , Shahid Behshti University Press. 1st edition. Tehran.

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی